

Barbara Sordyl-Lipnicka

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

O NIEPEWNOŚCI W SPOŁECZEŃSTWIE WSPÓŁCZESNYM RECENZJA KSIĄŻKI

Bożena Majerek, *Niepewność w społeczeństwie współczesnym. Studium socjopedagogiczne*, Oficyna Wydawnicza Impuls: Kraków 2018, 350 stron, ISBN 978–83–8095–144–0.

Publikacja Bożeny Majerek zatytułowana *Niepewność w społeczeństwie współczesnym. Studium socjopedagogiczne* stanowi niepodważalne źródło wiedzy na temat jednej z najważniejszych obecnie kategorii społecznych, jaką z całą pewnością jest niepewność. Autorka w znakomity sposób pokazuje, jak właśnie ta kategoria staje się symbolem współczesnego społeczeństwa i jak radykalnie wkracza w określone obszary ludzkiej egzystencji.

Publikacja Bożeny Majerek składa się z obszernego wprowadzenia, które pozwala czytelnikowi doskonale rozeznąć się w teoretycznym ujęciu podjętej przez autorkę tematyki. Praca ma cztery rozdziały, umożliwiające uchwycenie niezwykle ciekawej syntezy różnych podejść do zjawiska niepewności oraz zakończenie. Treść monografii uwzględnia kwestie terminologiczne, opisuje znaczenie niepewności, jej przyczyny oraz typy, a także wskazuje na podstawowe strategie reagowania człowieka w sytuacjach niepewności oraz aspekt edukacyjny. Trzeba również dodać, że prowadzona przez autorkę wnikliwa analiza literatury przedmiotu, odwołująca się do wielu naukowych koncepcji, osadzonych na gruncie zarówno polskich, jak i zagranicznych eksploracji, pozwala jej bezwzględnie przytoczyć niezwykle zasadne stwierdzenie, że „w pedagogice niestety prawie nie podejmuje się problematyki niepewności, chociaż jest ona czynnikiem określającym właściwie każdą sytuację i zjawisko edukacyjne” (s. 20).

W rozdziale pierwszym niniejszej monografii Bożena Majerek, posługując się dorobkiem pisarskim z zakresu nauk społecznych przedstawia nie tylko negatywne ujęcie niepewności, utożsamianej z zagrożeniem i niepokojem, ale również pozytywne, prezentujące niepewność jako „czynnik rozwoju, kreatywności i innowacyjności” (s. 21).

Odwołując się do poglądu, że „ludzie różnią się od siebie zarówno sprawnością dostrzegania sytuacji, które postrzegane są jako niepewne, jak i stopniem, w jakim są gotowi je tolerować” (s. 55), autorka zwraca uwagę równocześnie na znaczenie niepewności jako kategorii społecznej i istotną rolę czynników wpływających na sposób postrzegania tejże niepewności (m.in. tolerancję niepewności, wsparcie i zaufanie społeczne, orientację indywidualistyczną i kolektywistyczną, manipulacyjną rolę mediów).

Z kolei w rozdziale drugim dokonuje rozpoznania źródeł niepewności w oparciu o cztery obszary warunkujące powstanie niepewności: egzystencjonalny, cywilizacyjny, makrospołeczny i mikrospołeczny. W bardzo przejrzysty sposób nakreśla główne przyczyny niepewności, wskazując zarówno na ich jednostkowy, jak i grupowy aspekt. Odwołuje się do nieprzewidywalności i niemożności kontrolowania oraz przewidywania przez człowieka przyszłości. Wymienia katastrofy, globalne kryzysy finansowe, wojny, biedę i ubóstwo oraz zanik więzi społecznych czy prywatyzację życia społecznego jako cywilizacyjne źródła niepewności, w tym makro- i mikrospołeczne.

Rozdział trzeci, zatytułowany *Działania w obliczu niepewności*, stanowi niezwykle cenne studium wybranych sposobów reagowania i funkcjonowania człowieka w sytuacji niepewności. W tym fragmencie książki autorka wyraźnie sygnalizuje, iż istnieją odmienne strategie działań mające na celu redukcję niepewności w zależności od tego, czy jej obszar odnosi się do „niepewności obiektywnej” – niezależnej od człowieka, czy do „niepewności subiektywnej” – zależnej od jednostkowego postrzegania. Bożena Majerek równocześnie zaznacza, iż jedną z podstawowych strategii radzenia sobie przez człowieka z niepewnością powinna pozostawać pragmatyczna akceptacja, która „polega przede wszystkim na przyzwyczajeniu się do stanu niepewności z bezwarunkowym otwarciem się na to, co nowe i nieznanie” (s. 173). Jednak w obliczu różnych sytuacji życiowych, których doświadcza człowiek, bardzo aktualne są również niekonwencjonalne sposoby kontrolowania współczesnej rzeczywistości (przesady, zabobony, wróżby) oraz naukowe i społeczne strategie radzenia sobie z niepewnością (zgadywanie, przewidywanie, prognozowanie, „radikalne zaangażowanie”).

Czwarty, najobszerniejszy rozdział recenzowanej publikacji, poświęcony został relacji edukacji do niepewności. Bożena Majerek podkreśla w nim olbrzymią wagę uznania kategorii niepewności jako istotnej strategii edukacyjnej. Przy czym autorka nie ma na myśli „pedagogizacji” będącej próbą wykluczenia z dyskursu edukacyjnego niepewności, lecz rozważa możliwość pozostawienia przestrzeni „dla otwartych pytań, budzenia wątpliwości, podejmowania decyzji, a także powstrzymywania się od ustaleń” (s. 230), by tym samym móc zrozumieć istotę niepewności, która towarzyszy człowiekowi w całej przestrzeni życia.

Wartością niniejszej monografii jest niewątpliwie poruszony w niej problem, umiejętnie osadzony w teoriach i koncepcjach badawczych. Kategoria niepewności w perspektywie przeobrażeń życia ludzkiego zyskuje coraz większe znaczenie. Zmiany społeczne, których doświadcza współczesny człowiek, nie tylko nie pozwalają na odnalezienie czasu na namysł, zastanowienie się nad własnymi decyzjami, lecz przede wszystkim wywołują poczucie „niepewności, kruchości czy braku [...] sprawstwa” (s. 8). Uzasadniona zatem wydaje się konieczność poznawania zasadniczych kategorii społecznych, takich jak niepewność, by nie tylko móc uchwycić specyfikę aktualnej rzeczywistości i sposoby

funkcjonowania pojedynczych jednostek czy też całych grup, ale przede wszystkim by móc przywrócić należne miejsce kategorii niepewności w dyskursie pedagogicznym.

Zgadzam się również z autorką, że „niniejsze opracowanie obejmuje jedynie wybrane aspekty problematyki niepewności, która okazała się wieloaspektowa i czasowo ewoluująca” (s. 20). Jednak zdecydowanie można uznać, że zawarte w tej książce treści spotkają się z szerokim zainteresowaniem ze strony odbiorców. Jest to niepodważalne źródło wiedzy, stanowiące znaczący wkład w rozwój nauk społecznych.